

ULOGA ZBIRKE RUKOPISA I STARIH KNJIGA I NORMATIVNE BAZE IMENA NACIONALNE I SVEUČILIŠNE KNJIŽNICE U ZAGREBU U PROMOCIJI HRVATSKE PISANE BAŠTINE

Role of the Manuscripts and Old Books Collection and the Name Authority File of the National and University Library in Zagreb in promoting Croatian written heritage

Primljeno: 7. 10. 2024.
Prihvaćeno: 20. 12. 2024.

**TEMA
BROJA**

Kristina Grgić, magistra povijesti i knjižničarstva

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
kgrgic@nsk.hr

Ana Knežević Cerovski, viša knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
acerovski@nsk.hr

Petra Pancirov, diplomirana knjižničarka

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
ppancirov@nsk.hr

Sažetak

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK) riznica je hrvatske pisane baštine. Najvrjednija pisana baština u NSK čuva se u Zbirici rukopisa i starih knjiga. Njezin bogati fond sadrži vrijednu rukopisnu građu te brojna rijetka i vrijedna izdanja, koja korisnicima i cjelokupnoj javnosti služe kao važni povijesni, znanstveni i književni izvori. Stoga fond Zbirke krije ogroman potencijal za organizaciju aktivnosti namijenjenih podizanju razumijevanja pisane baštine, ali i međunarodne vidljivosti hrvatskih autora i njihova pisana stvaralaštva. Cilj je ovog rada prikazati kako aktivnosti Zbirke mogu doprinijeti razumijevanju pisane baštine na primjerima izložbenih aktivnosti, digitalizacije građe iz fonda te putem Normativne baze imena koju NSK sustavno razvija od početka 1990-ih godina, a koja korištenjem raznih alata poput VIAF-a obogaćuje normativne zapise metapodacima i posljedično promovira hrvatske autore i njihovo stvaralaštvo na međunarodnoj razini.

Gljučne riječi: digitalne zbirke, hrvatska pisana baština, izložbe, Normativna baza imena NSK, Zbirka rukopisa i starih knjiga NSK

Abstract

The National and University Library in Zagreb (NUL) is a treasury of Croatian written heritage. The most valuable written heritage in NUL is preserved in the Manuscripts and Old Books Collection. Its rich fund contains valuable manuscripts and numerous rare and valuable editions, which serve as important historical, scientific and literary sources for users and the general public. Therefore, the Collection fund holds a huge potential for the organization of activities aimed at raising the understanding of the written heritage, as well as the international visibility of Croatian authors and their written creativity.

The aim of this work is to show how the activities of the Collection can contribute to the understanding of the written heritage through the examples of exhibition activities, the digitization of materials from the fund and through the Name Authority File that NUL has been systematically developing since the beginning of the 1990s, and which enriches authority records with metadata and consequently promotes Croatian authors and their creativity on an international level by using various tools such as VIAF.

Keywords: digital collections, Croatian written heritage, exhibitions, NUL Name Authority File, NUL Manuscripts and Old Books Collection

Uvod

Najvrjednija djela hrvatske, ali i svjetske kulturne i znanstvene baštine pohranjene u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu (NSK) okupljena su u zbirka građe posebne vrste,¹ među kojima posebno mjesto zauzima Zbirka rukopisa i starih knjiga.

Osnovana 1894. godine,² Zbirka rukopisa i starih knjiga NSK kontinuirano se već 130 godina izgrađuje i upotpunjuje nabavom obiteljskih i privatnih knjižnica, rukopisnih kodeksa, novijih rukopisa i rukopisnih ostavština, te primjeraka starih i rijetkih knjiga na hrvatskom i europskim jezicima.³

Budući da navedena građa predstavlja autentične izvore informacija o povijesnim događajima i uopće o raznim aspektima ljudskog djelovanja u području znanosti, književnosti i umjetnosti, kako sadržajem pisane riječi, tako i svojim materijalnim obilježjima, ona *de facto* krije ogroman potencijal za organizaciju aktivnosti namijenjenih podizanju razumijevanja pisane baštine, ali i međunarodne vidljivosti hrvatskog pisanog stvaralaštva i hrvatskih autora.

U ovom radu autorice se osvrću na tri knjižnične aktivnosti koje su usmjerene ka promociji hrvatske pisane kulturne baštine.

Promocija pisane kulturne baštine kroz aktivnosti izložbi, digitalizacije i kroz Normativnu bazu imena NSK

a) Izložbe

Kulturna baština posebnih knjižničnih zbirki, poput Zbirke rukopisa i starih knjiga, promovira se na različite načine. Primjerice, izložbene aktivnosti pomažu javnosti razumjeti važnost očuvanja kulturne baštine. Stoga NSK redovito organizira razne tematske izložbe usmjerene široj javnosti ili ciljanim korisničkim skupinama, među kojima su najveći doseg postigle one putujuće, poput izložbe *Marko Marulić – europski humanist*⁴ iz 2020. godine ili izložbe *Hrvatska pisana baština u nastavi hrvatskoga jezika i povijesti od srednjeg vijeka do 19. stoljeća* pripremljene 2022. godine.⁵ Osim izložbama *in situ*, građa fonda Zbirke sustavno se promovira i putem brojnih virtualnih izložbi,⁶ koje podrazumijevaju i prethodnu digitalizaciju građe.

b) Digitalizacija

NSK svoj fond sustavno digitalizira od 2004. godine. U svrhu povećanja vidljivosti, veće preglednosti te olakšavanja pristupa zainteresiranoj javnosti, unutar portala Digitalne zbirke

¹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: <https://nsk.hr/zbirke/> (27. 9. 2024.)

² Bartulić, J. ; Damjanović, S. Blago Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : 400. obljetnica : katalog izložbe : 22. veljače – 22. svibnja 2007. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2007. Str. 20.

³ Galić Bešker, I. 130 godina Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (1894. – 2024.), (24. 6. 2024.). nsk.hr. URL: <https://nsk.hr/blog/130-godina-zbirke-i-rukopisa-i-starih-knjiga-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-1894-2024/> (26. 9. 2024.)

⁴ Marasović, N. Izložba Marko Marulić – europski humanist nastavila putovanje Litvom. // Glas NSK, VII, 17(2021.), str. 94. ; Marasović, N. Gostovanje izložbe Marko Marulić – europski humanist u Središnjoj Knjižnici u Solothurnu. // Glas NSK, VIII, 18(2022.), str. 72.

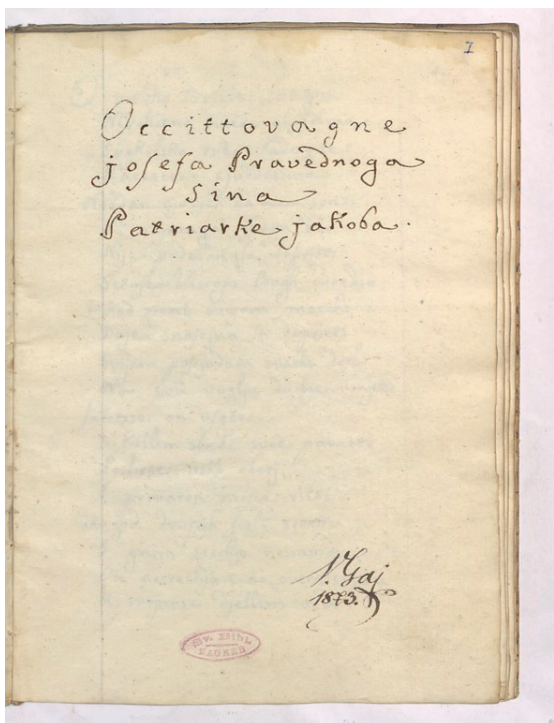
⁵ Judaš, K. Izložba Hrvatska pisana baština u nastavi hrvatskoga jezika i povijesti od srednjeg vijeka do 19. stoljeća. // Glas NSK, IX, 19(2023.), str. 73.

⁶ Virtualne izložbe. URL: <https://virtualna.nsk.hr>

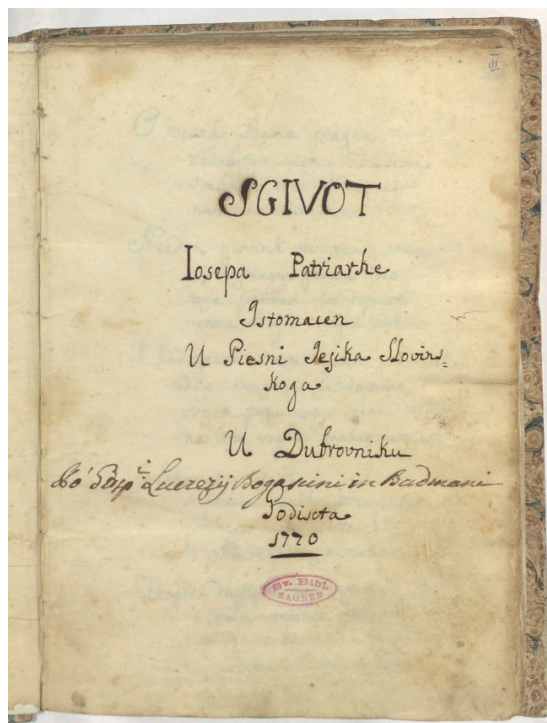
NSK u Zagrebu⁷ digitalizirana građa sustavno se organizira u manje tematske digitalne zbirke, poput Digitalne zbirke djela Marka Marulića⁸ ili zbirke Gajeva knjižnica.⁹ Međutim, ključnu ulogu u promociji hrvatske kulturne baštine na nacionalnoj, ali i globalnoj razini ima suradnja NSK s drugim domaćim i inozemnim ustanovama. Primjeri takve uspješne suradnje su portal Glagoljica.hr, čija je svrha okupiti digitalne preslike hrvatske glagoljske baštine te ih dati na uvid zainteresiranoj javnosti,¹⁰ te portal eKultura, središnje mrežno mjesto koje osigurava pristup i pretraživanje postojećih digitalnih zbirki kulturne baštine Republike Hrvatske.¹¹

c) Normativna baza imena NSK

Stariji hrvatski rukopisi i knjige često nose imena autora zabilježena na različite načine, ovisno o jeziku, lokalnim pravopisnim pravilima, načinima transkripcije itd. Marko Marulić, otac hrvatske književnosti, u svojim se djelima potpisivao npr. kao Marcus Marulus, Marcus, Marulus Spalatensis, Marcus Marulus Delmata te Marko Pečinić. Često su djela nepotpisana pa se identitet autora mora utvrditi putem drugih izvora ili stilskih analiza. Tako se Lukrecija Bogašinić-Budmani, pjesnikinja iz 18. st., nije potpisala na rukopis *Occittovagne Josefa Pravednoga sina Patriarke Jakoba*¹² (slika 1) pa je autorstvo utvrđeno usporedbom s njezinim drugim, potpisanim rukopisom¹³ (slika 2). Na slici 3 prikazan je NSK normativni zapis za navedenu autoricu.

Slika 1. List I r rukopisa Occittovagne Josefa Pravednoga sina Patriarke Jakoba. 18. st. NSK Zagreb, sign. R3134

Slika 2. List III r rukopisa Sgivot Iosepa Patrilarhe : Istomacen u Piesi Jezika Sloinskoga / po gosp. Lucrezij Bogascini in Budmani. U Dubrovniku, godiscta 1770. NSK Zagreb, sign. R3115

⁷ Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/>

⁸ Digitalna zbirka djela Marka Marulića (2018.). Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=563940>

⁹ Gajeva knjižnica. Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=549334>

¹⁰ Portal Glagoljica.hr. URL: <https://glagoljica.hr/>

¹¹ Portal eKultura. URL: <https://ekultura.hr/>

¹² Bogašinić-Budmani, L. Occittovagne Josefa Pravednoga sina Patriarke Jakoba (2018.). Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=557757>

¹³ Bogašinić-Budmani, L. Sgivot Iosepa Patrilarhe : Istomacen u Piesi Jezika Sloinskoga (2018.). URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=557839>

Uvodno polje	001	00000cz^^a2200133n^^4500
Kontrolni broj	001	000111079
Id. kontr.br.	003	HR-ZaNSK
Datum i vrijeme	005	20180524123427.0
Fiksni podaci	005	950220nd^azznnaabn^^^^^^^^^^^ja^aaa^^^^^^
Kontr. br. sust	035	9 (HR-ZaNSK)112018
Kontr. br. sust	035	9 (HR-ZaNSK)950220111
Kontr. br. sust	035	a (HR-ZaNSK)000111079
Izvor katalog.	040	a HR-ZaNSK
		b hrv
		c HR-ZaNSK
		e ppiak
		f nskps
Drugi klas. br.	065	a 82
		c književnost
		Z udc
Osobno ime	100	1 a Bogašinić-Budmani, Lukrecija
Uputn.-ime	400	1 a Budmani, Lukrecija Bogašinić-
Uputn.-ime	400	1 a Bogašinić, Lukrecija
Uputn.-ime	400	1 a Bogascini, Lucrezia
Izvor podatka	670	a Scivot Tobie / Lukrecija Bogašinić Budmani.
		b Lucrezii Bogascini
Izvor podatka	670	a Bogorodica u hrvatskom pjesništvu : od 13. stoljeća do kraja 19. stoljeća / [priređio] Josip Mihojević. Zagreb, 1994.
		b Zastupljeni autori: Lukrecija Bogašinić.
Izvor podatka	670	a Hrvatska enciklopedija online [citirano: 24. 5. 2018.]
		b Bogašinić-Budmani, Lukrecija
Izvor podatka	670	a Hrvatski biografski leksikon [citirano: 24. 5. 2018.]
		b Bogašinić-Budmani, Lukrecija (Bogascini)
Biog. ili pov.	678	0 a Hrvatska pjesnikinja. Rođena 26. 10. 1710. u Dubrovniku, umrla 8. 6. 1784. u Dubrovniku.
Elekt. pristup	856	4 u http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=8356
		y Hrvatska enciklopedija online (Bogašinić-Budmani, Lukrecija)
Elekt. pristup	856	4 u http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2204
		y Hrvatski biografski leksikon (Bogašinić-Budmani, Lukrecija)

Slika 3. Normativni zapis za Lukreciju Bogašinić-Budmani u Normativnoj bazi imena NSK

Takvi primjeri stvaraju brojne izazove u uspostavljanju konzistentne baze podataka. U prevladavanju tih izazova ključnu ulogu ima Normativna baza imena NSK.

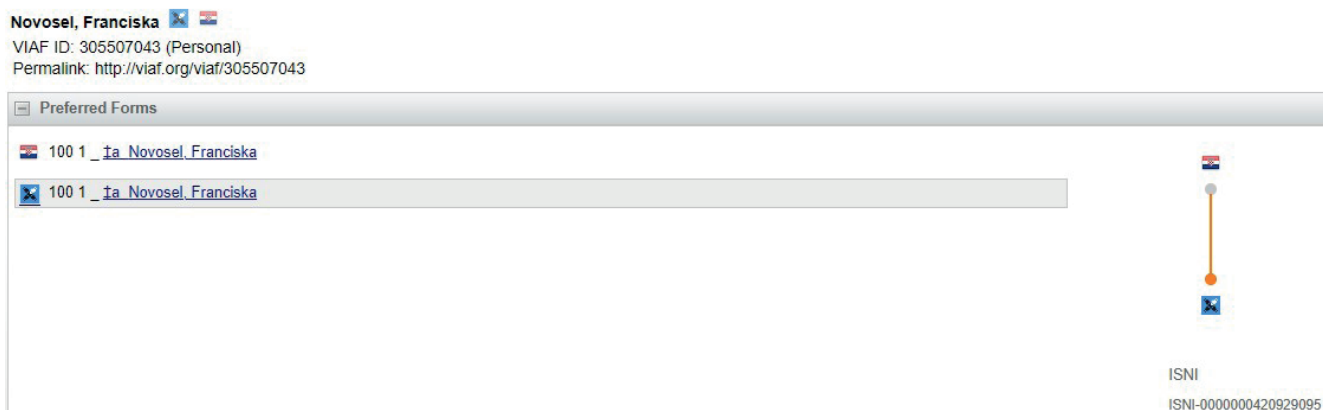
Normativna baza imena NSK služi za standardizaciju oblika imena autora, što korisnicima knjižnice omogućuje lakše pretraživanje i povezivanje radova različitih autora, čak i kada su njihova imena zabilježena na različite načine u različitim jedinicama građe, što je osobito čest slučaj u kontekstu starijih hrvatskih autora. Normativna baza imena NSK¹⁴ sadrži nadzirane pristupnice za osobe, obitelji, korporativna tijela, sastanke, naslove i geografska imena. NSK redovito nadopunjuje normativnu bazu podataka novim autorima i ažurira postojeće normativne zapise. Poseban napor iziskuje pretraživanje podataka o starijim autorima, gdje je posao katalogizatora istraživački jer nužno je normativni zapis popuniti svim oblicima imena kako bi korisnici dobili točne i potpunije metapodatke. Na taj se način i provodi normativni nadzor, koji je sustavan i standardiziran način izgradnje normativne baze podataka za imena, uključujući sve varijante imena iste osobe i dodatna razlikovna obilježja za osobe istoga imena radi održavanja konzistentnosti oblika pristupnica koje se koriste u knjižničnim katalogima. Korištenje podataka o autorima iz Normativne baze imena NSK u digitalnim zbirkama i izložbama omogućuje lakšu navigaciju kroz bogatstvo povijesne građe i stvaranje digitalnih kataloga dostupnih široj javnosti, čime se promoviraju i normativni zapisi za značajne hrvatske autore.

Normativna baza imena NSK sudjelovanjem u Virtual International Authority File (VIAF),¹⁵ promovira ne samo katalog NSK, već i starije hrvatske autore na međunarodnoj razini. Spajanjem zapisa u jedinstvene zapise u VIAF-u, takozvane klastere, autori dobivaju jedinstveni VIAF identifikator što je još jedan dodatni metapodatak koji se može koristiti u kataložnom opisu. Posebno izdvajamo dva primjera kako se kroz Normativnu bazu imena NSK promoviraju hrvatski autori. Slika 4 prikazuje zapis u VIAF-u za autoricu Novosel, Franciska – hrvatsku knjižaricu i tiskaricu, udovicu Antuna Novosela, koja je vodila tiskaru od 1818. do 1825. godine. Niti jedna druga knjižnica nema normativni zapis za isto ime osim baze ISNI (*International Standard Name Identifier*),¹⁶ što znači da je njezinom normativnom zapisu sudjelovanjem u VIAF-u dodijeljen VIAF, ali i ISNI identifikator, koji je međunarodni jedinstveni identifikator imena.

¹⁴ Normativna baza NSK. URL: https://katalog.nsk.hr/F/?func=find-e&local_base=nsk10

¹⁵ VIAF: Virtual International Authority File. URL: <https://viaf.org/>

¹⁶ ISNI: International Standard Name Identifier. URL: <https://isni.org/>

Slika 4. Zapis za autoricu Novosel, Franciska u VIAF-u

Slika 5 pokazuje kako je ime autora Prevedar, Ivan prikazano u Normativnoj bazi imena NSK, a slika 6 pokazuje kako je zapis za navedenog autora prikazan u VIAF-u i to kao usamljeni zapis (*lonely record*), što znači da ga nema niti jedna druga knjižnica u VIAF-u. Slanjem Normativne baze imena NSK u VIAF učinjen je velik iskorak za promociju starijih hrvatskih autora jer oni postaju vidljivi u digitalnom okruženju te dobivaju jedinstvene identifikatore koji su odlika semantičkog *weba*.

Sistemski broj	000229007
Odrednica	● <u>Prevedar, Ivan, kanonik</u>
Neusvojeni oblik	Prevedar, Joann Prevedar, Joannes Prevedar, Joannes, canonicus Zagrabienensis J. P. C. Z. Prevedar, J. Prevedar, Joann.
Biografski podaci	Hrvatski kanonik i pjesnik. Rođen 1774., umro 25. siječnja 1831.
UDK	82 književnost

Slika 5. Normativni zapis za autora Prevedar, Ivan u Normativnoj bazi imena NSK

Slika 6. Prevedar, Ivan, kanonik u VIAF-u

Zaključak

Zbirka rukopisa i starih knjiga NSK iznimno je važna za očuvanje i promociju kulturne baštine. Njezin sustavan razvoj i upravljanje građom omogućuju lakši pristup korisnicima i istraživačima, dok Normativna baza imena NSK doprinosi točnosti i dosljednosti u katalogizaciji. Digitalizacija, izložbe i suradnja među institucijama omogućuju širenje svijesti o kulturnim vrijednostima i povijesnim dokumentima, čime se promovira kulturna baština na lokalnoj i globalnoj razini.

Stoga očuvanje Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK) predstavlja ključan zadatak za zaštitu kulturne baštine. Normativna baza imena NSK od neprocjenjive je važnosti u tom procesu jer njezino korištenje osigurava konzistentnost u opisu jedinica građe, olakšava pristup korisnicima te omogućuje učinkovitu razmjenu podataka s drugim ustanovama i bazama podataka. Time ne samo da se poboljšava kvaliteta upravljanja Zbirkom, već se i doprinosi njezinoj dugoročnoj dostupnosti i očuvanju za buduće generacije istraživača i kulturnih djelatnika.

Literatura

1. Bartulić, J. ; Damjanović, S. Blago Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu : 400. obljetnica : katalog izložbe : 22. veljače – 22. svibnja 2007. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2007. Str. 20.
2. Bogašinović-Budmani, L. Occittovagne Josefa Pravednoga sina Patriarke Jakoba (2018). Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=557757> (2. 10. 2024.)
3. Bogašinović-Budmani, L. Sgivot Iosepa Patrilarhe : Istomacen u Piesi Jezika Sloinskoga (2018). URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pr=i&id=557839> (2. 10. 2024.)
4. Digitalna zbirka djela Marka Marulića (2018). Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=563940> (27. 9. 2024.)
5. Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/> (27. 9. 2024.)
6. Gajeva knjižnica. Digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. URL: <https://digitalna.nsk.hr/?pc=i&id=549334> (26. 9. 2024.)
7. Galić Bešker, I. 130 godina Zbirke rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (1894. – 2024.), (24. 6. 2024.). nsk.hr. URL: <https://nsk.hr/blog/130-godina-zbirke-i-rukopisa-i-starih-knjiga-nacionalne-i-sveucilisne-knjiznice-u-zagrebu-1894-2024/> (26. 9. 2024.)
8. Horvat, I. Interpretacija pisane baštine – potrebna znanja informacijskih stručnjaka. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 63, 1-2(2020.), str. 389-409.
9. ISNI: International Standard Name Identifier. URL: <https://isni.org/> (2. 10. 2024.)
10. Judaš, K. Izložba Hrvatska pisana baština u nastavi hrvatskoga jezika i povijesti od srednjeg vijeka do 19. stoljeća. // Glas NSK, IX, 19(2023.), str. 73.
11. Marasović, N. Izložba Marko Marulić – europski humanist nastavila putovanje Litvom. // Glas NSK, VII, 17(2021), str. 94. ; Marasović, N. Gostovanje izložbe Marko Marulić – europski humanist u Središnjoj Knjižnici u Solothurnu. // Glas NSK, VIII, 18(2022.), str. 72.
12. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. URL: <https://nsk.hr/zbirke/> (27. 9. 2024.)
13. Normativna baza NSK. URL: https://katalog.nsk.hr/F/?func=find-e-0&local_base=nsk10 (1. 10. 2024.)
14. Portal Glagoljica.hr. URL: <https://glagoljica.hr/> (26. 9. 2024.)
15. Portal eKultura. URL: <https://ekultura.hr/> (26. 9. 2024.)
16. VIAF: Virtual International Authority File. URL: <https://viaf.org/> (2. 10. 2024.)
17. Virtualne izložbe. URL: <https://virtualna.nsk.hr> (27. 9. 2024.)